

Hercoga Jēkaba mazais iekarojums

Kurš teica, ka Latvija — Eiropas pažobebe? Bija laiks, kad zem Kurzemes zemnieku pastalām drebēja Gambijas krasti un jaunkonkistadori lepnīgi vagoja klinšaino Tobāgo netālu no Venecuēlas, pārdomājot, vai šeit ieausies pelēkie zirņi... Mums arī bija savs īpašums. Lai arī mazs, tomēr pašu...

Viņa ALMA MATER

1561. gadā sabruka varens Livonijas ordenis. Pēdējais tā maģistrs bija Gotfreds no Ketleru dinastijas — pirmais Kurzemes hercogs (tagadējās Kurzemes un Zemgales). Hercogs bija skarbas dabas, tādēļ dēli Fridrihs un Vilhelms sāka justies kā

ģi kotēties pasaules tirgū ne sliktāk kā holandiešu vai britu. Tikai dodiet laiku...

1642. gadā Fridrihs pavēlēja ilgi dzīvot un 32 gadu vecumā Jēkabs kļuva Kurzemes tronī. Un tūlīt pat ķērās vērsim pie ragiem. Darbu mērogi, ko 10 gadu laikā Jēkabs paveica Kurzēmē, satric. To var salīdzināt tikai ar to, ko Pēteris Pirmais paveica Krievijā. Tālredzībā un dzelzs tvērienā šie divi valstsvīri bija viens otra cienīgi.

Pēc Jēkaba pavēles Kurzēmē tiek celtas metalurģiskās rūpnīcas. Rūdu iegūst purvos. Iegūtā dzelzs ir derīga dakšām, pakaviem, izkaptīm, katliem. To visu izmanto paši un pārdod uz ārzemēm — Polijai, Lietuvai u.c. Ar hercoga vieglu roku

Vēdlodziņš uz pasauli

Labiekārtojies hercogisti, Jēkabs ķērās pie jaunības sapņa īstenošanas — kuģu būvēšanas. Steidzamā kārtā tika uzceltas 6 kuģu būvētavas. Vislielākā — Vindavā. Tā aizsākās Ventspils pilsētas vēsture.

No Holandes Jēkabs pasūta labākos kuģubūves meistaros. Pēc dažiem gadiem no Vindavas kuģu būvētavas stāpeļiem ūdenī tiek ielaisti kara un tirdzniecības tālbraucējkuģi. Labākos no tiem hercogs patur sev, sliktākos — pārdod. Bet arī tie ir ļoti diezgan: stabili, ar labām manevrēšanas iespējām. Nav brīnums, ka drīz vien viņš sāk pārdomāt aizjūras ekspedīcijas.

1651. gada oktobrī afrikāņu upes Gambijas grīvā ienāca no-

atnācēji ķērās pie tirgošanās. Baltie cilvēki bija atveduši pirmšķirīgu preci — dzelzi, degvīnu, buraudumu, māla podus, stikla krelles. Iemainīja godīgi. Tā, visādā ziņā, šķita iezemiešiem. Tieši tādēļ pirmajā dienā atnācējus nolēma nenokaut. Nenokāva arī otrajā. Bet jau pēc nedēļas, kopā padzēruši degvīnu un alu, atnācēji un aborigēni sāka viens otram iemānīt saimniecībā derīgas lietas. Krellīšu sauju — pret ziloņa ilkni, dzelzs nazi — pret garšvielu sauju.

Tā kā atnācēji uzvedās apbrīnojami pieklājīgi, kapteinis bez vilcināšanās noslēdza ar vietējiem valdnieciņiem līgumu par sadarbību tirdzniecībā. Un no Kumbo zemes vadoņa nopirka saliņu 10 km attālumā no Gambijas grīvas. Krastā uzstādot Kurzemes hercoga karogu, svešzemnieki nokristīja sauszemes pleķīti par Sv. Andreja salu. Pēc tam iekārtoja kapus, uzcēla luterāņu baznīciņu, ielika pamatus nelieklam, bet drošam fortam. Pēc pusgada cietoksni mitinājās jau vairāk nekā simts balto atnācēju un tikpat melno vergu. Tos vietējie valdnieciņi labprāt pārdeva tirdzniecības partneriem par pieņemamu cenu.

Drīz vien Jēkabs iegādājās vēl vienu saliņu — šoreiz jau Dienvidamerikā. Tā bija Tobāgo, Anglijas īpašums. Par to, kā Tobāgo nokļuva Jēkaba rokās, vēsture līdz galam neatklāj. Ir ziņas, kas liecina par to, ka hercogs savulaik aizdevis Anglijai naudu, bet briti norēķinājušies ar barteri — klinšainu zemes pleķi Vene-

cuēlas tuvumā. 1654. gadā Jēkabs sūtīja uz Tobāgo ekspedīciju, bet pēc tam izlēmis iekārtoties Tobāgo kapitāli.

Viņa uzdevumā kurjeri apbrauc pilsētas un ciemus, aicinot tautu izmēģināt laimi aiz okeāna. Zeme tur pati nes augļus, kungu nav, katrs pats sev kungs un ķeizars. Drīz vien Jēkaba kuģi piegādā uz Tobāgo 120 lieliski bruņotus kareivjus, akmeņu forta celtniecībai un 80 latviešu kolonistu ģimenes. Izkāpjot klinšainajā krastā un aplūkojot apkārtni, kas pārpildīta ar indiģiem mošķiem un žokļainiem aborigēniem, zemnieki saprata, ka ir iekrituši. Bet sprukt vairs nebija kur. Aizmirstot hercoga solījumus, viņi ķērās pie forta un mitekļu celtniecības.

Tikmēr Kurzēmē hercoga sūtņi, izmantojot mobilo sakaru un mediju neklātbūtni, turpināja vervēšanu. Labas dzīves meklējumos uz Tobāgo pārcēlās 4 000 cilvēku. Nespējot pierast pie tropiskajiem klimata apstākļiem, kurzemnieki mira viens pēc otra no slimībām, indiāņu bultām un nežēlīgi smaga darba. Un tad no Gambijas uz Dienvidameriku devās ceļā kuģu karavānas ar melnādainajiem vergiem. Dažu gadu laikā Tobāgo tika ievesti 13 000 vergu, kuri kopā ar kurzemniekiem veica vissmagākos darbus.

Bet 1658. gadā, Zviedru — poļu kara laikā, Kurzēmē ielaucās zviedru ģenerāļa Duglāsa karspēks. Duglass ieņēma hercoga pili, saņēma gūstā un aizveda uz Narvas cietumu. Tur nabaga Jēkabs nosēdēja gandrīz vai divus gadus. Kamēr hercogs sēdēja, viņa īpašumi visnekaunīgākajā veidā tika izlaupīti, manufaktūras un kuģubūvētavas nodedzinātas, flote ekspropriēta. Tika arī līdz kolonijām, tās tika aplaupītas līdz pēdējam diedziņam.

Iznākot no cietuma, hercogs vēl pāris reizi pamanījās atkārtot savas koloniālos īpašumus, bet noturēt tos savās rokās vairs nepietika ne spēka, ne līdzekļu. Ap 1661. gadu Kurzemes kolonijas Amerikā un Gambijā beidza pastāvēt. Daļa latviešu kolonistu aizjūras zemēs rada savas mūža mājas. Daļa atgriezās dzimtenē. Daži palika uz dzīvi svešumā. Runā, ka līdz šim Gambijā un Tobāgo skraida melni kā piķis Jāņi un Baibas, bet viņu sprogainie vectētiņi, palmu vīnu iedzēruši, skumji skaita latviešu dainas. Ne vārda nesaprot, bet skaita. Jo tā taču darījis vēl viņa vec-vec-vec-vestēvs — baltais cilvēks no Kurzemes...

pilnvērtīgi cilvēki tikai 1587. gadā, kad tēvs devās labākos medību laukos. Zemgale tika Fridriham, bet Kurzeme — Vilhelmam. Pēdējais varu baudīja ne pārāk ilgi: aizrāvās ar politintrigām, kuru rezultātā nācās bēgt no poļu karaļa dusmām. Nav zināms, kurp Vilhelms devās, bet vēl pirms tam paguva atdot brālim audzināšanā dēlu Jēkabu.

Tēvocis no sirds mīlēja brāļadēlu. Sešu gadu vecumā puisēns lieliski lasīja dzimtajā vācu valodā, veikli plāpāja latīņu un latviešu valodās. Pēdējais apstākļi vietējos augstdzimušos šokēja: runāt kalpu ļaužu valodā! Tēvocis gan uzskatīja savādāk: "Tavs pienākums ir pazīt savus nākamos pavalstniekus, Jēkab!"

Kad Jēkabs pieauga, tēvocis viņu sūtīja uz ārzemēm. Nākamais hercogs "kala" ģeogrāfiju, studēja metalurģiju, valodas, un sapņoja par jūrniecību un kuģubūvi. Amsterdamā nākamais hercogs dienu un nakti pazuda kuģu būvētavās. Ar ēveli un oktantu padusē no sviedriem slapjā krekļā viņš stundām ilgi uzklauzīja meistarū padomus. Viņš jau bija izlēmis, ka pēc atgriešanās hercogistē tai būs sava flote, bet Made in Kurland ku-

muižās sāk audzēt holandiešu govīs, spāņu smalkvilnas aitas, taucās angļu cūkas. Visapkārt ceļ smēdes, kokzāģētavas, darvas dedzinātavas, dzirnavas, ieroču lietuves, mucinieku darbnīcas, virpotavas un stikla darbnīcas. Pieprasījums pēc šīm precēm Eiropā, kas novārdzināta 30 gadu karā, ir lielisks. Hercoga naudas kalnve Mītavā (Jelagavā) kaļ ne tikai Kurzemes monētas — dālderus, bet arī citu valstu valūtu. Hercogvalsts kase papildinās katru dienu. Bet Jēkabam arī ar to ir par maz...

Tā kā Zemgalē ir liels darba roku trūkums, hercogs dibina izteiktu slāvu pilsētu Jēkabštati (Jēkabpils). Tieši turp plūda Krievijā vajāto vecticībnieku un poļu straume. Par pilsētas birģermeistaru varēja kļūt tikai slāvis, bet vāciešiem vai latviešiem, pēc hercoga norādījuma, sākotnēji pat tika aizliegts pilsētā pārlaist nakti. Jēkabam bija dziļi vienaldzīgi, kādās valodās labprātāk sarunājas viņa pavalstnieki. Galvenais — lai maksā nodokļus. Tieši tādēļ Kurzemes hercogvalsts pilsētās lieliski sadzīvoja vācieši, latvieši, holandieši un poļi, krievi un ebreji.

plucis kuģis, kurš no kravas smaguma ieņēma līdz pat ūdenslinijai. Iezemieši pirogās izbrīnīti vēroja baltos cilvēkus un plīvojošo karogu — melnu vēzi uz aveņsarkana fona. No klāja ne mazāk izbrīnīti uz melnajiem cilvēkiem raudzījās Kurzemes matroži.

Apmainījušies ar sveicieņiem un izšāvuši salūta zalves,

26 Index Stock Imagery, Inc.